

Co by měl obsahovat Informovaný souhlas ve výzkumu s dětmi (včetně výzkumu realizovaného ve školách, školských institucích)

Zpracovala: doc. PhDr. Seidlová Málková G. Ph.D. (2018)

IS oslovuje rodiče, pokud je sběr výzkumného materiálu realizován ve školách, pak také školu, resp. Ředitele školy. IS je pak připraven jako IS zákonného zástupce dítěte a IS ředitele školy, vzdělávací instituce.

Doporučuje se, aby IS pro rodiče byl součástí širšího informativního dopisu, který zahrne všechny důležité informace a aspekty informovaného souhlasu a bude obsahovat explicitní pasáže s vyjádřením souhlasu se zařazením participanta (dítěte) do výzkumu, případně s pořizováním zvukových záznamů v rámci sběru dat .

Tedy konkrétně by informativního dopis doplněný o informovaný souhlas pro rodiče dítěte, od kterého budou získávána výzkumná data, měl:

- Obsahovat jasnou formu identifikace výzkumné instituce (tzv. „hlavičku“)
- Být napsaný jazykem, který je dostupný participantům /příjemcům IS, měl by participanta oslovovat přímo a uctivě, ve druhé osobě množného čísla (Vážení rodiče, ...)
- Jasně příjemcům říkat, o co jsou žádáni, kým a za jakým účelem.
- Jasně zmiňovat, že předmětem IS je výzkumný projekt a měl by zmiňovat cíle, záměry či přínos výzkumu.
- Osahovat popis procedur, s jejichž užitím participant v rámci IS souhlasí.
- Popsat všechna případná známá potenciální rizika vyplývající pro participanta z účasti na výzkumném projektu.
- Pojmenovávat případné přínosy, které může participace ve výzkumu pro participanta (dítěte, resp., jeho rodiče) mít.
- Pokud je to relevantní, pojmenovávat formy či podoby kompenzace/ náhrad, které z účasti ve výzkumu mohou vyplývat (kompenzace/ náhrady neztotožňujeme v tomto smyslu s přínosy výzkumu).
- Participanty jasně informovat o jejich právech v průběhu výzkumného procesu (zejména nahlížet do materiálů získaných v rámci výzkumu nebo odstoupit od účasti ve výzkumu). Tato informace by měla být připravena směrem k rodiči, ale i k dítěti (možnost odstoupit od výzkumu má mít i dítě, jeho rodiče s participací ve výzkumu souhlasí)
- Osahovat nějakou formu explicitního vyjádření, že účast ve výzkumu je dobrovolná a odstoupení z výzkumu s sebou nenese negativní důsledky nebo nějaké formy penalizace participanta.
- Sdělovat, jak bude v rámci výzkum zacházeno s citlivými údaji o participantech- například zda budou používány postupy pro kódování jmen či jiných potenciálních identifikátorů participantů.
- Zahrnovat informaci o anonymizaci výzkumných dat, jak bude zajištěna a realizována, v jaké formě budou výzkumná data prezentována.
- Umožnit, aby participant měli možnost v rámci informovaného souhlasu získat základní informace o identitě výzkumníka, jeho afiliaci a případné grantové podpoře. Participant by měl získat informaci o tom, na koho se obracet v případě obtíží s výzkumným procesem (tedy ne jen samotný výzkumník, ale i jeho instituce, koordinátor projektu, vedoucí výzkumu/studentské práce apod.)
- Obsahovat explicitní informaci o potřebě pořizovat zvukové nebo video nahrávky a o způsobu nakládání s nimi

U dětí, starším cca 7 let se požaduje, aby nad rámec informovaného souhlasu rodičů, byly také ústně informovány-o tom, že se účastní výzkumu a že mohou kdykoliv účast odmítnout. Je důležité, aby badatelé vytvářeli prostor pro to, získat ústní souhlas participantů, dětí.

Informativní dopis IS se doporučuje zakončit explicitním vyjádřením souhlasu se zařazením do výzkumné studie a explicitním souhlasem (např. parafovateľný) s pořizováním zvukových nebo video nahrávek z výzkumu.

Písenný informovaný souhlas musí být podepsaný výzkumníkem/výzkumníci, který šetření provádí a alespoň s jedním z rodičů dítěte, nebo jeho zákonným zástupcem. Vhodné je zaznamenat, kdo podal ústní vysvětlení dítěti. Dokument musí být také datován.

IS ředitele školy – v případě že doprovází IS rodiče/zákonného zástupce se doporučuje konstruovat dle stejných principů jako IS rodiče, explicitní souhlas (např. parafovateľný) se doporučuje formulovat k souhlasu s realizací výzkumu na půdě školy (vzdělávací instituce).